

*Олійник Л. В., кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник НМЦ
організації освітньої діяльності НУОУ (м. Київ)*

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті розглянута методика проведення експериментального дослідження та розкрито шлях констатувального та формуального експерименту з психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління.

Ключові слова: психолого-педагогічна підготовка, розвиток, діяльність, майбутній магістр військово-соціального управління.

В статье рассмотрена методика проведения экспериментального исследования и раскрыт путь констатирующего и формирующего эксперимента с психолого-педагогической подготовки будущих магистров военно-социального управления.

Ключевые слова: психолого-педагогическая подготовка компетентность, развитие, деятельность, будущий магистр военного управления.

Сучасність вимагає значних змін процесу професійної підготовки офіцерських кадрів взагалі та психолого-педагогічної підготовки зокрема. Це зумовлено новими завданнями реалізації кадрової політики, пов'язаними з переходом Збройних Сил (ЗС) України до комплектування військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом, а також необхідністю загального підвищення в цілому освітньо-кваліфікаційних вимог до військових фахівців.

Дослідження теоретико-методичних основ психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального належить до прикладних досліджень, у процесі яких здійснюється повний цикл пізнання від проблемних ситуацій, які виокремлені безпосередньо у практиці (проблеми професійної освіти офіцерів), через абстрагування у дослідженні (виокремлення компонентів психолого-педагогічної підготовки у слухачів вищого військового навчального закладу), і повернення до практичної діяльності, тобто до впровадження результатів дослідження у професійну підготовку майбутніх магістрів військово-соціального управління.

Сьогодення вимагає значних змін процесу підготовки професійних кадрів з метою покращення психолого-педагогічної підготовки до вирішення складних професійних завдань у процесі професійної діяльності. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх магістрів військово-соціального управління ґрунтується на єдності психологічної, соціальної та

культурної сфери та визначається поняттям ноосфери – стану біосфери, при якому розумова діяльність людини стає фактором її фундаментального розвитку.

Фундаменталізація підготовки фахівців для будь-якої сфери діяльності – ключове завдання вищої освіти, оскільки фундаменталізація забезпечується інваріантністю до предметів суб'єктів діяльності набутих знань та сформованих навичок і вмінь. А що може бути більш “фундаментальним” ніж знання людської психіки (психологія) та вміння навчатися і навчати інших (педагогіка). Наприклад, “вміння навчати” є одним з критеріїв якісної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління.

Саме уявлення про інваріантність знань, навичок вмінь психолого-педагогічної підготовки дає підстави для віднесення її до фундаментальної підготовки. Основна умова фундаментальності психолого-педагогічної підготовки має будуватися на припущенні: якщо слухач засвоїть на декількох часткових явищах (наприклад – психологічні процеси, стани, властивості тощо) основні інваріантні знання, навички, вміння, які породжують усю множину часткових (особливих) знань, як свої варіанти, то надалі він буде здатний розібратися самостійно у переважній більшості випадків без додаткового спеціального навчання (спеціальні предмети). За цих обставин (психолого-педагогічна фундаменталізація підготовки майбутнього магістра військово-соціального управління) складаються необхідні і достатні умови для того, щоб подальша професійна

Питання педагогіки

діяльність будувалася за формулою: “пізнай себе – пізнай інших – підготуй їх до новацій – дій компетентно”.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень дає можливість стверджувати, що психолого-педагогічна готовність – це комплексна властивість особистості яка складається з “поінформованості в спеціальній, методичній та психологічній областях...” [5, с. 89], здатність офіцера вирішувати психолого-педагогічні, методичні та виховні завдання.

Структура психолого-педагогічної готовності майбутнього магістра військово-соціального управління включає:

рівень загальної та військово-педагогічної культури (основа педагогічної майстерності, умова педагогічної творчості та ефективності навчально-виховного процесу, засіб успішної самореалізації);

гуманістична спрямованість (людина – абсолютна цінність). Вміщує ідеали, інтереси, систему цінностей, гуманістичний стиль діяльності, гуманістичні відношення;

професійні якості (громадянськість, патріотизм, інтелігентність, моральна культура, любов до людей, працелюбство, відповідальність, технологічна компетентність тощо);

система професійних знань навичок, умінь (знання: філософські, соціологічні, психолого-педагогічні, загальновійськові, військово-спеціальні, розумові тощо; уміння: діагностичні, комунікативні, організаційні, дослідницькі, проєктивні тощо);

педагогічні здібності (дидактичні, конструктивні, перцептивні, експресивні, організаційні, творчі, емоційні тощо)

Всі компоненти психолого-педагогічної готовності знаходяться у тісній взаємодії, взаємодоповнюють один одного.

З іншого боку цю структуру можна подати у вигляді окремих підструктур, основними із них є :

підсистема соціокультурної готовності (висока загальна культура, громадянська зацікавленість, гуманістично-демократичні принципи формування особистості, особистісно-орієнтований підхід до виховання, оптимізм);

підсистему комунікацій (гуманістична спрямованість, висока моральність, суб'єкт-суб'єктні відносини, колективність, співробітництво, самоуправління);

підсистема технологічної готовності

(інформаційно-змістовні технології, психолого-педагогічна техніка, набір різноманітних методів та прийомів психолого-педагогічного впливу, творчість).

Основними критеріями майстерності військового педагога В. В. Ягупов визначає наступні ознаки його діяльності:

доцільність (за спрямованістю);
ефективність (за результатами);
гуманність, демократичність і діалогічність (за характером спілкування);
оптимальність (у виборі змісту і засобів);

творчість чи оригінальність (за змістом діяльності); науковість (за змістом матеріалу, що викладається, і за характером діяльності) [6, с. 78–79].

Педагогічна техніка як форма організації поведінки майбутнього магістра військово-соціального управління – це вміння використовувати психофізичний апарат як інструмент психолого-педагогічного, виховного впливу, це конкретні прийоми та способи володіння собою (своїм організмом, настроєм, мовленням, увагою, уявою та ін.), а також методи впливу на інших (вербальними та невербальними засобами).

Таким чином психолого-педагогічна готовність майбутнього магістра військово-соціального управління є комплексною властивістю, вищим рівнем прояву якої є педагогічна майстерність, яка виявляється у ефективній організації та проведенні навчально-виховних заходів з метою створення умов для саморозвитку та самовдосконалення підлеглого персоналу.

У нашому дослідженні зроблено припущення, що під психолого-педагогічною готовністю майбутнього магістра військово-соціального управління вважається здатність використовувати професійний потенціал (систему психолого-педагогічних знань, умінь та навичок) для створення авторської технології професійної діяльності в напрямі формування достатнього для виконання завдань за призначенням морально-психологічного стану особового складу та створення умов для його самовдосконалення та самореалізації в процесі навчально-виховної діяльності.

Експериментальною базою дослідження став Національний університет оборони України. Дослідницько-експериментальна робота включає в себе такі етапи:

теоретико-методологічний аналіз завдань психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління;

проведення емпіричного дослідження: констатувальний та формувальний експерименти.

В основі дослідницької роботи лежить проведення серії порівняльних педагогічних експериментів. У дослідженні взяло участь 9 офіцерів і 15 слухачів гуманітарного інституту за спеціальністю 8.18010081 “Військово-соціальне управління”, спеціалізацією “Організація морально-психологічного забезпечення військ (сил)”.

Результати досліджень константують, що сучасний стан психолого-педагогічної підготовки майбутнього магістра військово-соціального управління ще не повною мірою відповідає сучасним вимогам модернізації ЗС України. Зовнішніми причинами цього є низький рівень професійної освіти в державі взагалі, недоліки в організації навчально-виховного процесу у вищому військовому навчальному закладі (ВВНЗ), зокрема та недостатність навчальних занять спрямованих на психолого-педагогічну підготовку слухачів.

Констатувальний експеримент включає такі етапи:

визначення чистоти експерименту;

визначення сучасного стану психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління;

розробка гіпотези дослідження.

Гіпотеза дослідження визначається припущенням того, що професійна підготовка майбутніх магістрів військово-соціального управління ЗС України підвищується за умови цілеспрямованої психолого-педагогічної підготовки на основі науково обґрунтованої експериментальної технології. Результативність функціонування визначеної технології залежить від:

визначення таксономії її цілей;

опис моделі психолого-педагогічної підготовки майбутнього магістра військово-соціального управління;

організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчально-виховного процесу, врахування їх індивідуальних особливостей, професійного досвіду.

Технологія психолого-педагогічної підготовки у военній сфері – це теоретично обґрунтовані навчально-виховні системи,

метою функціонування яких є досягнення певного рівня психолого-педагогічної готовності слухачів, який достатній для їх подальшої професійної діяльності. Серед моделей професійної підготовки, які застосовуються у навчальному закладі, провідною повинна бути модель такого комплексного виду діяльності слухача, науково-педагогічного працівника по психолого-педагогічній підготовці, від якого на практиці значно підвищується її ефективність.

Модель психолого-педагогічної підготовки тотожна моделі військового виховання. В. В. Ягупов [1] наголошує, що основними складовими моделі військового виховання мають бути: цільовий, стимулюючо-мотиваційний, змістовний, процесуальний, контрольно-регулювальний, оціночно-результативний, суб'єктно-суб'єктний компоненти.

Особистісно-орієнтовна технологія психолого-педагогічної підготовки включає наступні компоненти:

змістовний компонент визначає необхідні навчальні елементи психолого-педагогічної підготовки (модулі, розділи);

компонент цілепокладання – визначає таксономію цілей, класифікує їх на системні предметні, модульні і цілі конкретного заняття;

модель професійної підготовки – визначає варіативність професійної підготовки: проблемні ситуації, дискусії, ділові ігри, мікрорішення, тренінги;

організаційний компонент – визначає логіку організації педагогічної взаємодії з слухачем на рівні суб'єкт-суб'єктних відношень;

діагностичний компонент – визначає процедуру контролю та оцінювання психолого-педагогічної підготовки;

мотиваційний компонент – діяльності педагога і слухача ґрунтується на реалізації їх особистісних функцій в цьому процесі (вільний вибір, креативність, змагальність, професійний сенс).

Проведено пілотажне дослідження, метою якого було визначення критеріїв психолого-педагогічної підготовки, визначених у таблиці 1.

Методи дослідження:

метод індивідуальної експертної оцінки;

метод аналізу документів;

консультаційні бесіди зі слухачами про

Питання педагогіки

мету психолого-педагогічної підготовки, проведені командним складом та науково-педагогічними працівниками ВВНЗ;

метод порівняльної орієнтації: метод, в основі якого порівняльний аналіз досвіду психолого-педагогічної підготовки слухача і використаних шляхів досягнення оптимальної реалізації функцій: моментів професійного становлення, якісних і кількісних характеристик складових психолого-педагогічної підготовки, минулого досвіду;

метод опосередкованого втручання у процес досягнення мети, головним завданням якого є забезпечення слухача інформацією про можливі шляхи більш ефективного й оптимального досягнення мети – створення ситуацій, опосередкованих

у діяльності і спрямованих на досягнення мети;

соціально-психологічні тренінги (комунікативного, міжособистісного та ділового спілкувань);

метод поетапного аналізу рівня психолого-педагогічної підготовки майбутнього магістра військово-соціального управління;

метод аналізу складових досягнутого результату, який реалізується з урахуванням кількісних складових результату, визначення “сприятливого поля”. досягнення і “проблемного поля”. досягнення (складових мети, що викликають у слухача труднощі в реалізації);

метод спостереження.

Таблиця 1

Критерії та показники психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління

Критерії	Показники
Когнітивний	Психолого-педагогічні знання; психолого-педагогічні вміння.
Комунікативний	здатність до формулювання власної думки (усно, письмово), здатність до лідерства; здатність до прогнозування; здатність до переговорів; здатність до самооцінки; стиль
Особистісний	цілеспрямованість; оперативність мислення; чесність; авторитетність; відповідальність; самостійність; працездатність та витривалість.
Операційно-діяльнісний	здатність до проведення виховних заходів та психологічної підготовки; здатність до застосування досвіду; здатність до ініціативності, готовності до дій.
Результативний	здатність забезпечити морально-психологічний стан; здатність організувати виховну та соціально-психологічну роботу.

Завершальним етапом є формувальний експеримент, впровадження технології, метою якого є психолого-педагогічна готовність майбутніх магістрів військово-соціального управління.

Завдання формувального етапу:

1. Виявити складові психолого-педагогічної підготовки, що сприяють розвитку у вищому військовому навчальному закладі у майбутніх магістрів військово-соціального управління готовності до професійної діяльності.

2. Здійснити дослідно-експериментальну перевірку в навчально-виховному процесі вищого військового навчального закладу технологію психолого-

педагогічної підготовки.

Формувальний експеримент складався із низки послідовних фаз:

вибір контрольних та експериментальних груп, діагностування вихідного рівня психолого-педагогічної готовності майбутніх магістрів військово-соціального управління до професійної діяльності контрольних та експериментальної груп;

контрольне діагностування майбутніх магістрів військово-соціального управління у процесі виконання комплексних творчих робіт, оцінки результатів стажування захисту магістерських робіт.

На попередній фазі проведення

Питання педагогіки

експерименту особлива увага приділялася підбору умов його проведення. Розроблена методика дозволила всебічно врахувати всі суб'єктивні й об'єктивні фактори, забезпечила його чистоту, надійність, достовірність і валідність отриманих експериментальних даних.

Важливою умовою дослідження є визначення критеріїв оцінювання та статистичне доведення гіпотези дослідження.

Для підтвердження гіпотези дослідження планується використати методи математичної статистики, а саме: для визначення розходжень в рівні ознаки, що досліджується (рівень готовності до

психолого-педагогічної діяльності) між контрольною та експериментальною групами – дисперсійним аналізом [2–4];

Таким чином, психолого-педагогічна підготовка майбутніх магістрів військово-соціального управління є комплексною властивістю, вищим рівнем прояву якої є педагогічна майстерність, яка виявляється у ефективній організації та проведенні навчально-виховних заходів з метою створення умов для формування достатнього для виконання завдань за призначенням морально-психологічного стану особового складу, саморозвитку та самовдосконалення особистості персоналу ЗС України.

Література:

1. Військове виховання: історія, теорія та методика: Навч. посібник за ред. В.В. Ягупова. – К.: Graphic Design, 2002. – 560 с.
2. Воловик П.М. Застосування дисперсійного аналізу в педагогічних дослідженнях // Радянська школа. – 1976. – №6. – С. 29–37
3. Воловик П.Н. Проблемы применения методов теории вероятностей и математической статистики в педагогической теории и практике: Дис. д-ра пед. наук: 13.00.01. / Киев. гос. ун-т им. Т.Г. Шевченко. – К., 1976. – 316 с
4. Литвиновський Є.Ю. Застосування дисперсійного аналізу для оцінювання ефективності експериментальної технології навчання слухачів Національної академії оборони України // Теорія та практика управління соціальними системами: щоквартальний науково-практичний журнал. – Харків: НГУ “ХПП”, 2003. – № 3. – С. 85–93.
5. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. – М.: Высшая школа, 1989. – 167 с.
6. Ягупов В.В. Педагогічна майстерність офіцера // Збірник наукових праць ВПІ НАОУ – № 4, С. 77–81

Oleinik L., Ph.D. in education.

METHOD OF EXPERIMENTAL RESEARCH PSYCHO-PEDAGOGICAL TRAINING FUTURE MASTERS OF THE SOCIAL CONTROL

The article deals the method of conducting an experimental research considers and expose a way of ascertain and forming experiments of forming psychologies and pedagogies to preparation of master's degrees of military-social management.

Key words: psychological-pedagogical preparation, development, activity, master's degrees of military-social management.